

de onderhavige benoeming toch er toe zal leiden, dat dit lyceum een geproondeerd anti-gereformeerd karakter verkrijgt."

Van den verdere inhoud van dit ingezonden stuk deelt het "Kerkbl." dan in eigen woorden dit nog mee:

Daarna gaat hij dan de conclusie uitvoerig bestrijden. Hij deelt mee dat van de 20 leeraren, 13 tot de Indische Kerk behooren en met Dr. Wielenga mee, 7 tot de Gereformeerde Kerken. Voorts merkt hij op, dat niet de kerkelijke richting maar het onderwijs het karakter der school bepaalt en dat dit behalve door den leeraren-predikant door 19 andere leeraren gegeven wordt, die niet benoemd zijn omdat zij Gereformeerd of niet-Gereformeerd zijn, maar omdat zij zich kunnen vereenigen met den grondslag van de Vereeniging „Het Christelijk Lyceum“.

En hier volgt nog een letterlijk citaat uit het artikel van den heer Crayé:

„Nu blijven er altijd vrienden van het lyceum, uit de Protestantische Kerken, die gaarne aan de totstandkoming er van hebben meegewerkt, maar toch bevreesd zijn voor „de overheersching der gereformeerden“.

Zij hebben natuurlijk niets gezegd, toen de rector een Hervormd man bleek; zij vinden het vanzelfsprekend, dat van de 20 leeraren 13 tot de Indische kerk behooren. Maar zij hebben zoo weinig respect voor het kerkelijk besef van die dertien, dat „het lyceum een geproondeerd Gereformeerd karakter krijgt“ als er één gereformeerde domine op het schoolplatform verschijnt.

Uitdrukkelijk wil ik vaststellen, dat het bestuur van het lyceum voor het verschijnsel van de „dominatie“, zooals wij dat in Nederland noemen, niet bevreesd is. Er is niet éénige aanleiding om te vrezen, dat 19 leerarensterren voor die ééne ster zullen buigen. Want het Christelijk gymnasium en de Christelijke hogere burgerschool (dat is het lyceum) worden niet gebouwd, doordat 19 leeraren onderwijs geven in de beginselen van verschillende takken van wetenschap en de twintigste leeraar zorgt voor „het Christelijk“, neen, maar door dat al die 20 leeraren „Christelijk onderwijs“ geven, alleen één hunner is speciaal belast met het onderwijs in godsdienstgeschiedenis, geloofsleer en christelijke levensleer.

Maar die ééne is niet de priester onder leken, hij is één van de 20. En het karakter van het lyceum wordt bepaald door het merk, dat die 20 in hun gezamenlijken arbeid op de school zetten."

Merkwaardig is nu het antwoord, dat de redactie van het „Algemeen Protestantischblad“ den inzender geeft. Ik citeer eruit:

„Of wij, indien aan het Lyceum te Bandoeng eens een „rechts-ethisch“ theoloog benoemd was, een berichtje in den aangegeven trant zouden hebben geplaatst?

Wat het voorgestelde opschrift en de eerste alinea betreft: de kans daarop zou inderdaad heel groot zijn, indien namelijk er dan ook een modus gevonden ware, om dezen leeraar aan te merken als predikant bij de Protestantische gemeente te Bandoeng, zij het dan ook niet geen andere verplichting, dan om 12 maal per jaar een predikbeurt te vervullen. Deze gemeente, die al zoo lang moeite doet, om een tweeden predikant van rechtzinnige richting te verkrijgen, zou van harte geluk te wenschen zijn, indien haar eens dit buitenkansje ware ten deel gevallen.

Men zou zoo zeggen: dit heeft met de zaak niets te maken, en voorts: ieder is vrij om te werken en te offeren.

Daarna zegt de Redactie:

Wat het tweede lid, de aantekening, betreft: het zou niet bij ons opkomen, deze aan een eventueel berichtje in bovenstaanden geest toe te voegen, om de eenvoudige reden, dat een ethisch theoloog krachtens zijn beginsel meer geestelijke bewegingsvrijheid heeft dan de Gereformeerde krachtens het zijne; verder waardeurend kan staan tegenover de beginselen van een Gereformeerde dan omgekeerd; zich makkelijker aan de gegeven omstandigheden vermag aan te passen en dus niet zoo licht als de Gereformeerde het geheel dat hij dient zijn eigen stempel opdrukt. (Spatieering van mij: R.)

Wat het verder schrijven van den gezachten inzender betreft, merken we op, dat hij geen rekening houdt met de verschillende waarden der vakken ten opzichte van den geest van het geheele onderwijs-instituut. Zou de nieuw benoemde docent les moeten geven in Natuurkunde of Fransch, dan kan hij gerust Gereformeerd, zelfs Geref. predikant zijn, zonder daarmee het evenwicht der aanwezige geestelijke stroomingen te verstoren. Nu hij echter belast zal worden met godsdienstgeschiedenis, geloofsleer en zedeleer staat de zaak heel anders. Al is er op het eind-examen geen eer mee te behalen, moeten deze vakken toch in het kader gener Christelijke onderwijsinstelling als hoofdvakken worden gezien. Ondanks het betoog van den heer Crayé blijven we daarom van meening, dat door de onderhavige benoeming het Chr. Lyceum te Bandoeng een geproondeerd Gereformeerd karakter zal krijgen, tenzij dan dat mocht blijken, dat het bijwonen der lessen van den nieuwen docent niet voor alle leerlingen verplicht is gesteld."

Terecht antwoordt Ds J. A. C. Rullmann op deze „algemeene“ ontboezeningen van de redactie van het Protestantischblad:

Me dunkt, dit alles spreekt voor zich zelf. Wel wordt hier van een zeer merkwaardige interpretatie van het begrip samenwerking blijk gegeven. Door deze samenwerking is de Vereeniging „Het Christelijk Lyceum“ inderijf ontstaan en daardoor bestaat zij nog altijd.

Maar de consequentie van bovenstaande beschouwing is dan toch deze, dat samenwerking althans wat betreft de leerarenbenoemingen onmogelijk wordt verklaard. Is het dan werkelijk onmogelijk het kerkelijk standpunt één oogenblik te vergeten? Met de restricties, die hier gemaakt worden, kan voor de Gereformeerden samenwerking niet anders worden dan in den zin van „Ze mogen meedoen“. Dat is natuurlijk heel vriendelijk en het wordt op hoogen prijs gesteld. Zooals het ook heel vriendelijk is, dat tegen een Gereformeerd predikant zelfs geen bezwaar zal worden gemaakt, als hij maar Natuurkunde of Fransch doceert. Ze schijnen wel veelzijdig te zijn, die Gereformeerde predikanten.

Maar me dunkt, dat het uitgesloten moet zijn, dat de ééne richting zich bij voorbaat het privilege toekent het evenwicht der geestelijke stroomingen te bepalen.

En voorts: Wij gelooven natuurlijk van harte gaarne, dat een ethisch theoloog krachtens zijn beginsel veel meer bewegingsvrijheid heeft dan een Gereformeerde krachtens het zijne. Wij kennen dat ethisch beginsel niet zoo goed en nemen zelfs aan dat een ethische krachtens zijn beginsel beter in staat is dan de Gereformeerde zelf, diens beginsel te waardeeren. Maar wij moeten niet vergeten, dat beginselen en personen elkander niet altijd dekken. Als dan de opmerking wordt gemaakt, dat de Ethische ook eerder waardeurend kan staan tegenover de beginselen van een Gereformeerde dan omgekeerd, welnu, dan zeggen wij daar liever niets op, maar glimlachen alleen even. En daarom kan nu in dit geval toch niemand hoos worden. Ik denk dat velen, Protestanten en Gereformeerden samen, de verzoeking zullen slaken: Ach, ware ons van die stelling, die we nu alleen maar gelooven moeten, door de Redactie van dit orgaan, voor dezen enkelen keer slechts, in dit speciale geval, nu zich daarvoor zoo'n gunstige gelegenheid voordoet, een voorbeeld gegeven. Wat zouden wij dan bij zijn geweest. Maar nu moeten wij voortlooppig nog maar een vraagteeken blijven zetten.

Tout comme chez nous, en daarom citeer ik ook hier. Er zijn natuurlijk heel brave ethische naturen, die werkelijk meenen, wat hier gezegd wordt door het algemeen orgaan.

Maar als men de ethische richting moet typeeren naar haar publieke uitspraken en naar de gedragingen van haar leiders, dan constateer ik, met honderden anderen, dat deze leiders hier in Nederland volstrekt niet waardeurend zijn, en volstrekt niet algemeen zijn. Zij kennen het wezen van het gereformeerde niet; doen er ook geen moeite voor; hebben nog nooit blijk gegeven te begrijpen, wat de achtergrond is van de gereformeerde strooming en beweging van den laatsten tijd, en één van hen weet zelfs den naam niet te spellen van een hoogleraar, die over de ethischen en over het vraagstuk ethisch-gereformeerd meer dan één instructieve studie geschreven heeft, en ook in Utrecht een uitgever heeft.

Toen onlangs een geschrift van iemand verscheen, rakende de kwestie-Assen, schreef de Redactie van het Algem. Weekblad in Nederland: de gereformeerden strijden onderling, wij kijken zo lang liever een anderen kant uit.

Ik dacht zoo: maar dat is niets nieuws; dat hebt U ALTIJD gedaan.

De formule, waarmee de ethische leiders van Nederland zouden willen uitspreken, wat tusschen hen en ons het principiële verschil is, wordt misschien wel ijverig door hen bestudeerd, en is misschien al gedeeltelijk op papier; maar deze nuttige arbeid geschiedt dan helaas altijd „zwischen den Zeiten“.

K. S.

Vragenbus.

Een tweetal vragen werd ons ter beantwoording in handen gesteld. Het zijn beide vragen, die reeds herhaaldelijk zijn gedaan en we zouden de vragers naar een of ander geschrift kunnen verwijzen, waar men ze vindt beantwoord.

We meenen echter, dat nu de vragers zich tot „De Reformatie“ wenden, ze er ook recht op hebben in dat blad een antwoord te vinden. En we zullen daarom, al is zulk een antwoord reeds meermalen gegeven, toch een enkel woord over de kwesties schrijven.

De eerste vraag luidt: hoe hebben we te denken over de leiding des Heiligen Geestes in kerkelijke aangelegenheden? Het komt toch voor, dat op kerkelijke vergaderingen wegens het vergevorderd uur of door gebrek aan inzicht in bepaalde kwesties besluiten genomen worden, die later blijken niet juist te zijn geweest. Wanneer men zelf in gemoede overtuigd is, dat een bepaald besluit niet goed is, moet men er dan toch voor bukken, het meehelpen uitvoeren, omdat men heeft aan te nemen, dat het genomen werd onder de leiding des Heiligen Geestes?

Wij beginnen met het laatste. De Gereformeerden hebben altijd volgehouden, dat de kerkelijke vergaderingen niet onfeilbaar zijn. Indien kerkelijke vergaderingen onfeilbaar waren, en zoo zou het zijn, indien van elk besluit moest worden aangenomen, dat het onder de leiding des Geestes tot stand kwam, dan was beroep op een meerdere vergadering een onding, dan mocht het niet worden toegelaten. De uitgebreide regeling van het recht van beroep, gelijk het Gereformeerde kerkrecht dat kent, is dan ook het beste bewijs, dat men er rekening mee houdt, dat op kerkelijke vergaderingen zondige en beperkte menschen bijeen zijn.

Het eene te vermijden uiterste is, dat men feitelijk elk kerkelijk besluit onfeilbaar maakt. Maar het andere uiterste, dat er van de leiding des Geestes eigenlijk niets te merken is, is evenzeer te vermijden.

Men heeft te letten op de wijze, waarop het God

den Heiligen Geest belooft om te werken. Hij werkt niet zóó, dat Hij onfeilbaar bepaalde waarheden inspireert. Zoo was het bij de Apostelen, die konden dan ook zeggen, het heeft den Heiligen Geest en ons goedgedacht. (Hand. 15:28). Zoo kunnen thans vergaderingen van kerken niet spreken, omdat dit in strijd zou zijn met de wijze waarop de Heilige Geest werkt in de gemeente. Hij leidt in alle waarheid door het Woord Gods, bindt dat Woord op de zielen en doet dat Woord in den weg van biddend onderzoek steeds beter verstaan. Zoo komt in den loop der geschiedenis de waarheid Gods uit. De kerk van Christus is niet iets van het heden, of van één land, God vergadert de geloovigen in alle landen en uit alle volken. En zoo wordt in den loop der tijden duidelijk, wat God ons in Zijn Woord openbaart en de betekenis daarvan.

Daaruit vloeien nu vanzelf eenige dingen over. Een kerkelijke vergadering zal vanzelf heel voorzichtig moeten zijn met van een bepaald besluit in een bepaalden tijd genomen te zeggen, dat het is genomen onder de leiding des Geestes. Dat kan ze doen, als er volle zekerheid is, dat het besloten is in overeenstemming met de Heilige Schrift. Vooral bij meer technische dingen, bij wat men zou kunnen noemen, maatregelen van orde, waarbij niet eenige goopenbaarde waarheid in het spel is, doch die eenvoudig dienen om den goeden gang van het kerkelijk leven te bevorderen, zij men voorzichtig. Later als kennelijk blijkt, dat Gods zegen op een bepaalden maatregel heeft gerust, kan men spreken van den Geest. Die bij het nemen van zulk een besluit heeft geleid.

Zijn onze kerkelijke vergaderingen dus niet onfeilbaar, dat beteekent niet, dat ze geen besluiten mogen nemen en uitvoeren. De kerk kan er rekening mee houden, dat later het inzicht in de Schrift rijker zal zijn, maar ze mag daarom wel iemand censureren, die naar haar oordeel afwijkt in de leer. Wat zou men zeggen van een dokter, die redeneerde, later kan men wel tot het inzicht komen, dat opereerde in bepaalde gevallen, waarin wij nu geen anderen weg zien, overbodig of zelfs schadelijk is, daarom opereer ik maar niet? Alle handelen heeft zich te richten naar het verworven inzicht en anders zou elk handelen achterwege moeten blijven.

Dat bepaald nu ook de houding van de leden der gemeente tegenover kerkelijke besluiten. Niet opvolgen is niet alleen geoorloofd, maar zelfs geboden, als een besluit in strijd is met het Woord Gods. Dan mag men het niet opvolgen. In andere gevallen bedenken men, dat de kerk des Heeren als instelling van Christus een zeer bijzonder karakter heeft en in den zin, waarin we er boven van spraken, geleid wordt door Gods Geest. Men make bezwaren in den wettigen weg, dus in den weg van beroep. En als men in middelmatige kwesties ook na beroep in het ongelijk gesteld wordt, hernste men. Het kan best zijn, dat een kerkgebouw beter op een andere plaats ware opgericht en dat de constructie niet de beste en de inrichting niet de meest doelmatige is, al deze dingen kunnen geld kosten, maar daarmee staat of valt het karakter van de kerk des Heeren niet. Maar als men berust, dan doe men het niet, omdat men moet aannemen, dat een bepaald besluit onder de leiding des Geestes is genomen, maar omdat men weet, dat overal en altijd in allerlei technische dingen de inzichten verschillen en het ten slotte beter is, dat er iets dan dat er niets gebeurt.

We kunnen het ook anders zeggen. God de Heilige Geest werkt niet zóó, dat we Zijn leiding in een gegeven oogenblik zouden kunnen laten beslissen. Hij werkt door het Woord, dat wij moeten onderzoeken. Maar indien dit zoo is, dan volgt daaruit, dat men niet altijd terstond van een duidelijk aanwezig zijn van de leiding des Geestes zal kunnen spreken.

Onze vrager heeft nog bezwaar tegen den term meerdere vergaderingen. Die is in gebruik om het woord hooger te vermijden en om uit te drukken, dat er op classicale en synodale samenkomsten niet één, doch meerdere kerken aanwezig zijn, op elke volgende vergadering meer dan op de voorgaande. Een tweede vraag betreft de Schepping. Een lezer heeft inzake de Schepping een verschil opgemerkt tusschen hetgeen Brakel daarover schrijft in zijn „Redelijke Godsdienst“ en wat Prof. Noordzij uiteenzet in „Gods Woord en der Eeuwen getuigenis“. De eerste rekent Gen. 1:1 de schepping van hemel en aarde te zijn geschied op den eersten dag met de schepping van het licht, de tweede meent, dat wat in Gen. 1:1 verhaald wordt aan het scheppingswerk gedurende de zes dagen voorafgaat.

We hebben de plaatsen nageslagen en zijn tot de slotsom gekomen, dat deze broeder goed heeft gelezen. Er is inderdaad verschil in voorstelling. Nu kunnen we daaraan toevoegen, dat de voorstelling door Brakel gegeven niet de gewone is onder de Gereformeerden. Gelijk Prof. Noordzij het schrijft, wordt het in den regel aangenomen. Zoo vindt men het ook, om nog eens een boek te noemen, dat onder ieders bereik is, in de verklaring van het boek Genesis door Ds J. C. Sikkel gegeven.

F. W. GROSHUDE.

BOEKBESPREKING.

„Geluks-illusie.“

Geluks-illusie is de titel van een boek, geschreven door mevrouw J. M. Westerbrink-Wirtz, en uitgegeven door den heer G. F. Callenbach te Nijkerk. Het is het tweede nummer van den 32en jaargang van zijn „Christelijke Bibliotheek“. Het eerste nummer was het bekende vijfde Kerstboek.

Wij kunnen over dit boek zeer gunstig oordeelen. Bij het lezen komt ge diep onder den indruk van het feit, dat het zoeken van het geluk in de dingen dezer wereld den mensch bedrogen doet uitkomen. Wel gaat het den heer van Dusselen in elk opzicht naar wensch; zijn zaken breiden zich uit, zijn geld vermeerdert. Maar het geluk vindt hij niet. Arbeid, voorspoed, is niet genoeg. En bij al degenen, van wie het boek ons zegt, dat zij het geluk in de aardse dingen zoeken, blijkt het geluk straks een illusie te zijn. Arme menschen, al zijn zij ook rijk!